Gemeente Enschede

POSTADRES
Postbus 20
7500 AA ENSCHEDE

BEZOEKADRES
Hengelosestraat 51

TELEFOONNUMMER

Aan de Gemeenteraad

DATUM	ONS KENMERK	BEHANDELD DOOR
27 september 2022	2200068678	A.S.R. de Bloois
UW BRIEF VAN	UW KENMERK	DOORKIESNUMMER

ONDERWERP
Transitievisie Warmte Enschede

Geachte leden van de Raad,

Hierbij bieden wij u de Transitievisie Warmte Enschede aan voor besluitvorming door uw Raad. Het voorliggende pakket bestaat uit de Transitievisie Warmte Enschede, zoals ons college deze in november 2021 als ontwerp heeft vastgesteld, het bijbehorende bestuursvoorstel en deze brief die wij als addendum aan de Transitievisie Warmte zouden willen toevoegen.

De vaststelling van deze visie kent een lang traject. Wij informeren u daarom met deze brief over tussentijdse landelijke ontwikkelingen op het gebied van de warmtetransitie en de impact daarvan op de warmtetransitie in Enschede. U treft in deze brief de volgende onderwerpen aan:

- De Transitievisie Warmte: wat is het?
- Het proces tot vaststelling van deze visie
- Recente ontwikkelingen, waarbij extra aandacht voor de regierol van de gemeente
- De impact van deze recente ontwikkelingen op de warmtetransitie in Enschede
- En het vervolg, na vaststelling van deze visie en de rol van uw Raad hierin

<u>De Transitievisie Warmte Enschede: wat en waarom</u>
In het Klimaatakkoord is afgesproken dat elke gemeente een Transitievisie Warmte vaststelt. In deze visie wordt de route naar een aardgasvrije gebouwde omgeving voor de desbetreffende gemeente geschetst. Per wijk wordt inzichtelijk gemaakt wat het beste alternatief voor aardgas is. Hierdoor ontstaat er duidelijkheid voor de inwoners en ondernemers van Enschede: wat is het perspectief voor hun wijk en hun woning of bedrijf.
In een tijd waarin de energietarieven stijgen en veel mensen aan de slag willen met het verduurzamen van hun woning is het bieden van deze duidelijkheid van groot belang. Betaalbaarheid en keuzevrijheid bij de overstap naar duurzame vormen van warmte vormen hierbij belangrijke uitgangspunten. De Transitievisie Warmte wordt uiterlijk elke vijf jaar geactualiseerd. Zo kunnen nieuwe inzichten en ontwikkelingen meegenomen worden in onze aanpak.

Proces tot vaststelling

Wat voorafging
Het Klimaatakkoord stelt dat elke Gemeente uiterlijk in 2021 een Transitievisie Warmte vastgesteld heeft. In de periode 2020 – 2021 is er voor onze gemeente een Transitievisie Warmte opgesteld. Uw Raad is hier op meerdere momenten bij betrokken geweest. In het najaar van 2021 heeft ons college de Transitievisie Warmte Enschede als ontwerp vastgesteld en voor besluitvorming aan u aangeboden. Behandeling van deze visie stond geagendeerd voor januari van dit jaar.
Als gevolg van nieuwe omstandigheden heeft ons college echter besloten de Transitievisie Warmte terug te trekken. De aanleiding hiervoor was gelegen in de enorme stijging van de energietarieven, waaronder de tarieven voor warmte vanaf het najaar van 2021. Wij waren van mening dat het onverstoorbaar doorgaan met de behandeling van de Transitievisie Warmte op dat moment de verkeerde boodschap naar onze inwoners zou afgeven. Bovendien wilden wij op dat moment prioriteit geven aan het nemen van maatregelen ter demping van de effecten van de stijgende energielasten. Uw Raad is hierover per brief (d.d. 11 januari 2022, met kenmerk 22000241) geïnformeerd.

Waar staan we nu
In het najaar van 2021 stegen de tarieven voor energie flink. De afgelopen periode zijn deze tarieven helaas enkel verder toegenomen. Veel van onze inwoners hebben te maken met een (zeer) forse toename van de energielasten. Gecombineerd met de gestegen prijzen van het dagelijks levensonderhoud ervaren steeds meer mensen financiële problemen. Als lokale overheid hebben we slechts beperkte invloed en mogelijkheden om deze problematiek op te lossen. Wel is inmiddels besloten tot het inrichten van een crisisfonds, om te ondersteunen in noodsituaties. Hiernaast voeren we samen met andere gemeenten een permanente lobby naar het Rijk voor zowel meer compensatie, als ook andere financiële mogelijkheden om onze inwoners te helpen. De huidige wijze van compenseren door het Rijk is volstrekt onvoldoende en omgeven door complexe regels en eisen, die een oplossing niet dichterbij brengen. Inmiddels mag dan ook gesproken worden van een crisis waarvoor landelijk en lokaal een crisisaanpak nodig is.

Landelijke maatregelen:
Op landelijk niveau is een aantal maatregelen genomen om de effecten van de stijging wat te dempen. Deze maatregelen zijn grotendeels van tijdelijke aard en vooral bedoeld om de stijging van de energielasten gedeeltelijk te compenseren:
- Zo betalen huishoudens en bedrijven dit jaar minder energiebelasting en BTW.
- Hiernaast hebben huishoudens met een laag inkomen een eenmalige energietoeslag ontvangen; deze toeslag zal dit jaar nog eenmalig worden opgehoogd.
- Studenten zijn volgens de huidige regels uitgesloten van energiecompensatie. We ondersteunen een oproep vanuit de studentensteden om ook voor studenten met een landelijke oplossing te komen.
- Daarnaast hebben gemeenten een financiële bijdrage ontvangen om maatregelen te treffen tegen energiearmoede. Enschede heeft een bedrag van bijna 5,8 miljoen euro ontvangen om huishoudens in energiearmoede te ondersteunen met energiebesparende maatregelen (zie ook hieronder).

Eigen initiatieven:
- We hebben dit voorjaar een collectieve inkoopactie voor energiebesparende maatregelen georganiseerd, waarbij inwoners ontzorgd werden bij de inkoop van onder andere zonnepanelen en isolerende maatregelen.
- Dit najaar wordt opnieuw een stadsbrede inkoopactie georganiseerd. Waar mogelijk koppelen we deze inkoopactie aan de aanpak rondom energiearmoede, zodat ook minima hieraan deel kunnen nemen.

- Samen met Alifa hebben we een meldpunt opgericht voor advies bij hoge energiekosten. Mensen die zich hier melden worden, als ze dat willen, in contact gebracht met het Budget Advies Team van Alifa. Aanvullend kunnen inwoners ook een gesprek met een bespaarcoach krijgen, om zo te kijken welke energiebesparende maatregelen nog kunnen worden getroffen.
- We hebben de Regeling Reductie Energieverbruik Woningen (RREW) uitgevoerd, gericht op energiebesparende maatregelen bij huurder. Dit is een vervolg op de RRE regeling (2021-2021) die gericht was op particuliere eigenaren. Inwoners konden gratis onder andere tochtstrips, douchetimers, LED lampen, verbruiksmonitors en radiatorfolie via het Energieloket Enschede bestellen, om zo hun energieverbruik naar beneden te brengen.
- Samen met Ennatuurlijk zijn de mogelijkheden tot een verlaging van de tarieven van het warmtenet verkend. Ennatuurlijk stelt dat ook hun kosten fors gestegen zijn. Mocht er toch nog financiële ruimte ontstaan, kan dit leiden tot het naar beneden bijstellen van de tarieven. Ook hebben we de minister van Klimaat en Energie aangegeven dat aantrekkelijke tarieven voor warmte uit warmtenetten noodzakelijk is.
- We zijn druk bezig met planvorming voor de ontvangen middelen voor energiearmoede. Hierbij kijken we naar energiebesparing door gedrag en kleine energiebesparende maatregelen Hiernaast gaan we aan de slag met het gericht aanbieden van isolerende maatregelen om het energieverbruik structureel omlaag te kunnen brengen. Hierbij worden bewoners zoveel mogelijk ontzorgd in het proces van aanvraag tot uitvoering.
- Tot slot zijn we samen met gemeenten Hengelo en Almelo een traject opgestart om het Rijk te overtuigen dat er meer middelen nodig zijn voor een renovatieaanpak van energetisch slechte woningen in combinatie met huishoudens met een laag inkomen.

Vaststelling nog steeds actueel
De problematiek rondom energiearmoede is de afgelopen periode in Enschede steeds urgenter geworden. De stijgende tarieven en de financiële gevolgen hiervan raken steeds meer van onze inwoners. Zoals hierboven ook al is genoemd, werken we in een separaat traject aan een aanpak rondom kleinere energiebesparende maatregelen. Uw Raad wordt hier nader over geïnformeerd. Het toewerken naar goed geïsoleerde woningen (met duurzame warmte) is een structurele oplossing voor dit probleem. In de context van sterk toegenomen energietarieven zien we dan ook dat de groep inwoners die energiebesparende maatregelen wil treffen snel toeneemt. Er is behoefte aan duidelijkheid over de aanpak in Enschede en een handelingsperspectief per wijk. Zo kunnen inwoners anticiperen op gemeentelijke plannen bij het verduurzamen van hun woning. Het vaststellen van de Transitievisie Warmte Enschede biedt deze duidelijkheid. Tegelijkertijd is een vastgestelde visie ondersteunend bij het maken van plannen en het indienen van subsidieaanvragen, om zo woningverduurzaming en de warmtetransitie haalbaar te maken.
Hiernaast staat de doelstelling tot het verminderen van het gebruik van aardgas, en het voorbereiden op de overstap naar een andere manier van verwarmen van de woningen en gebouwen in onze gemeente nog steeds. Deze opgave is vanwege de mondiale ontwikkelingen zelfs urgenter dan ooit. Daarnaast geldt natuurlijk ook de afspraak uit het Klimaatakkoord nog steeds, dat elke gemeente een vastgestelde Transitievisie Warmte heeft.

Hierbij bieden wij u nu dan ook opnieuw de Transitievisie Warmte Enschede ter besluitvorming aan. Deze visie is ongewijzigd sinds onze behandeling in 2021 en sluit nog goed aan op de huidige situatie en de recente ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen en de mogelijke effecten op de warmtetransitie in Enschede, lichten we hieronder nader toe.

Recente ontwikkelingen

Toename urgentie warmtetransitie
De noodzaak en wens om minder en uiteindelijk geen aardgas meer te gebruiken is de afgelopen periode groter geworden. Hiervoor zijn verschillende redenen:
- De wens om zo snel mogelijk onafhankelijk te worden van aardgas uit Rusland. De oorlog in Oekraïne en de dreiging vanuit Rusland om de aardgaslevering aan Europa te stoppen en daarmee dreigende tekorten komende winter spelen hierbij een grote rol.
- De hoge aardgastarieven en de onzekerheid over de ontwikkelingen hierin. Ondanks de compenserende maatregelen vanuit het Rijk leiden de gestegen energielasten bij veel mensen tot financiële problemen.
- De laatste IPCC-rapporten tonen aan dat de opwarming van de aarde sneller gaat dan verwacht. De komende jaren is een forse aanpak nodig om de uitstoot van broeikasgassen sneller te verminderen.

Nieuw beleid en nieuwe instrumenten voor de gebouwde omgeving
Er wordt op rijksniveau veel nieuw beleid en nieuw instrumentarium ontwikkeld. Met als doel om het makkelijker te maken om voortgang te boeken in de energietransitie.
In het Programma versnelling verduurzaming gebouwde omgeving (Kamerstukken II 2021/22, 32847, nr. 911) is aangegeven hoe de verduurzaming van de gebouwde omgeving kan versnellen. De kern daarvan is een mix van normering, beprijzing, financiering, subsidiering en ondersteuning. Dit Rijksprogramma omvat een scala aan maatregelen, zoals:
- Normering hybride warmtepomp: vanaf 2026 is het niet meer mogelijk om een nieuwe, traditionele cv-installatie aan te schaffen. Men moet dan overstappen op een duurzamer alternatief: de (hybride) warmtepomp of aansluiting op een warmtenet.
- Aanpassing energiebelastingschijven zodat gebruik elektriciteit aantrekkelijker wordt en het gebruik van aardgas wordt ontmoedigd.
- De subsidiebijdragen voor energiebesparende maatregelen zijn verhoogd, en het aantal maatregelen waarvoor subsidie kan worden aangevraagd is uitgebreid.
- Het Warmtefonds is verruimd: ook woningeigenaren zonder leenruimte kunnen risicoloos een lening afsluiten.
- Verhuurders krijgen via normering een prikkel om slecht geïsoleerde woningen te verduurzamen. Met de woningcorporaties worden landelijke prestatieafspraken over het verduurzamen van hun woningbezit gemaakt. De voorgenomen afschaffing van de verhuurdersheffing biedt hier financiële ruimte voor.
- Er komt een renovatieverplichting voor maatschappelijk vastgoed.
- Er wordt meer geld beschikbaar gesteld voor de realisatie van warmte-infrastructuur en nieuwe duurzame bronnen.

<u>Uitgelicht: regierol gemeente</u>
Gemeenten verstevigen op basis van nieuwe wetgeving hun regierol. Hier zijn vooral de ontwerpwet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (de WGIW) en de ontwerpwet collectieve warmtevoorziening (WCW) van belang voor de gemeenten.
De WGIW gaat gemeenten de bevoegdheid geven om gebieden aan te wijzen waar de aardgaslevering zal stoppen. Deze aanwijsbevoegdheid krijgt een plek in de Omgevingswet. Ook wordt er al langere tijd gewerkt aan een nieuwe Warmtewet. Deze Wet Collectieve Warmtevoorziening richt zich op de rol van de gemeente bij de aanleg en uitbreiding van warmtenetten. De invoering van deze wet is al enkele malen uitgesteld en is nu voorzien op 1 juli 2024.
In beide ontwerpwetten blijft de keuzevrijheid van inwoners centraal staan. Bewoners en gebouweigenaren mogen zelf kiezen met welk duurzaam alternatief ze hun woning of gebouw willen verwarmen. Dat is in lijn met de Omgevingswet en met de nu voorliggende Transitievisie Warmte Enschede, waarin keuzevrijheid als belangrijk uitgangspunt staat opgenomen.

Extra geld voor uitvoering
Bij de ondertekening van het Klimaatakkoord hebben de gemeenten als harde randvoorwaarde gesteld dat de gemeenten gecompenseerd worden voor de extra uitvoeringstaken, en dat de warmtetransitie voor inwoners haalbaar en betaalbaar moet zijn. Het Rijk heeft dit ook toegezegd. Zoals hierboven geschetst worden er in het programma Versnellen Verduurzamen Gebouwde Omgeving nieuwe financiële instrumenten beschikbaar gesteld, waardoor meer mensen meer mogelijkheden krijgen hun woning te verduurzamen.
Voor de jaren 2022 - 2025 heeft het Rijk inmiddels extra middelen voor Gemeenten vrijgemaakt voor de uitvoering van het Klimaatakkoord (werving en inzet van personeel). Voor 2022 betreft dit 874.000 euro. Voor de jaren daarna worden hogere bedragen verwacht: 4,5 miljoen euro voor 2023, 4,5 miljoen euro voor 2024 en 3,9 miljoen euro voor 2025.
Het gaat hier echter over de uitvoering van het gehele Klimaatakkoord. Een deel van de beschikbare middelen kan worden ingezet voor de warmtetransitie. Hiernaast gaat het om geld voor extra benodigde capaciteit om deze taak uit te voeren, geen investeringsbudget. Gezien de omvang van de opgave zijn deze middelen een mooi begin, maar zal er meer geld nodig zijn om de warmtetransitie stadsbreed goed uit te kunnen voeren.

Belemmerende factoren
Bovengenoemd beleid en instrumenten geven gemeenten, woningcorporaties en gebouweigenaren meer mogelijkheden om versnelling aan te brengen in de verduurzamingsopgave. Maar er is ook een aantal factoren die de gewenste versnelling remmen:
- Een gebrek aan materialen en uitvoeringscapaciteit in de markt. De levering en installatie van (hybride) warmtepompen bijvoorbeeld kent een lange wachttijd. Ook het vinden van aannemers voor andere maatregelen in de woning is lastig. Hiernaast loopt ook het aanleggen en aanpassen van energie-infrastructuur vertraging op.
- Het (uitblijven van) juridisch instrumentarium. Vooral het uitblijven van definitieve besluitvorming over de Wet collectieve warmtevoorziening kan tot vertraging in de uitbreiding van het warmtenet leiden, omdat onduidelijkheid over de toekomst leidt tot een investeringsstop bij exploitanten.
- Ook is de mogelijkheid van woning- en gebouweigenaren om stappen te zetten een belemmerende factor. Door een breder aanbod van financiële instrumenten en de gestegen prijzen voor energie wil en kan een steeds grotere groep mensen aan de slag met verduurzaming. Tegelijkertijd is dit nog niet voor iedereen (zelfstandig) binnen handbereik. Onzekerheid over te nemen stappen, over de betaalbaarheid en over de vraag of de plannen van de overheid wel worden uitgevoerd werpen drempels op. Het is belangrijk dat er duidelijkheid komt en onzekerheden waar mogelijk weg worden weggenomen. Ontzorging is hierbij van grote toegevoegde waarde.

Gevolgen voor de warmtetransitie in Enschede

De urgentie van minderen en uiteindelijk stoppen met het gebruik van aardgas is groter dan ooit. Het is daarom in eenieders belang om stappen te zetten in de warmtetransitie: het gebruik van aardgas kan en moet omlaag. Door het isoleren van woningen, het inzetten van zuiniger installaties als een (hybride) warmtepomp en ook door aanpassing van gedrag. Om zo uiteindelijk de overstap naar volledig aardgasvrij te kunnen maken.

De hierboven geschetste ontwikkelingen sluiten goed aan bij de Transitievisie Warmte Enschede. Hierin staat energiebesparing/isoleren van de woningen als eerste noodzakelijke stap immers centraal. Als belangrijke randvoorwaarde voor de uitvoering is de betaalbaarheid voor onze inwoners genoemd. Het nemen van isolerende maatregelen en de overstap naar andere vormen van verwarming zijn door de gestegen aardgasprijzen en het verbeterde aanbod van subsidie en leenfaciliteiten nu voor een grotere groep mensen rendabel en haalbaar. Tegelijkertijd zien ook wij dat de inwoners drempels ervaren in het daadwerkelijk aanpassen van hun woning. Er zijn steeds (financiële) instrumenten beschikbaar, maar niet iedereen is in staat deze zelfstandig in te zetten. zelf de stap te zetten. Hiernaast is de krapte in de uitvoeringscapaciteit van de markt een belangrijke belemmering.
Daarom gaan we steviger inzetten op het verzorgen van informatie over maatregelen in en aan de woningen, en de bijbehorende financieringsmogelijkheden. Zo is het digitale energieloket gereed, en wordt dit binnenkort uitgebreid met informatie over bedrijfsgebouwen. Ook zullen we meer gaan inzetten op zogenaamde 'ontzorging' door energieadviseurs, inkoopacties etc. En gaan we in overleg met onderwijs en de bouw- en installatiesector over mogelijke oplossingen voor de krapte op de arbeidsmarkt.
Door de extra financiële middelen voor procesgeld voor gemeenten zijn wij nu in staat om de verdere voorbereiding en uitvoering van de warmtetransitie steviger te organiseren. We gaan door met de wijkaanpakken in Twekkelerveld en de Zuidwijken en starten volgend jaar met de voorbereiding voor een volgende wijk.

Ook de woningcorporaties krijgen meer ruimte om te investeren het verduurzamen van hun woningvoorraad, als gevolg van het wegvallen van de verhuurderheffing. De bestaande verduurzamingsambities worden omhoog bijgesteld. We zijn in nauw overleg met de woningcorporaties over waar deze extra inzet plaats vindt en hoe woningeigenaren kunnen aanhaken.

Vervolg: hoe verder?
De vaststelling van de Transitievisie Warmte Enschede is een eerste, belangrijke stap. Door deze stap te nemen kunnen wij ons richten op de voorbereiding en opstart van de uitvoering. Dit doen we door:
- Verder vormgeving van Wijkuitvoeringsplannen voor Twekkelerveld en de Zuidwijken
- Ons te oriënteren op het opstarten van een nieuw Wijkuitvoeringsplan, in een nog te bepalen wijk
- Opstellen gemeentebrede aanpak woningverbetering en energiebesparing
- Concretiseren van de afspraken met de woningbouwcorporaties
- Intensiveren van de overleggen met de netwerkbeheerder Enexis en het warmtebedrijf
- Uitwerking en uitvoering van de aanpak met betrekking tot energiearmoede
- Voorzetten van de lobby om voldoende uitvoeringsgeld voor de opschaling van de warmtetransitie

Rol van uw Raad
Uw Raad heeft een belangrijke besluitvormende rol bij de warmtetransitie. Allereerst nu, door het vaststellen van de Transitievisie Warmte Enschede. In latere jaren is uw Raad aan zet door het vaststellen van de omgevingsvisie en de omgevingsplannen. Hiernaast is uw Raad bevoegd te besluiten over het inzetten van de aanwijsbevoegdheid voor het vaststellen van gebieden waar de levering van aardgas stopt. Tot slot komt uw Raad in beeld bij het vaststellen van zogenaamde warmtekavels – gebieden waar een warmtenet komt.
Wij verwachten dan ook dat we u de komende jaren met regelmaat zullen informeren over nieuwe ontwikkelingen zodat u hierover de dialoog kunt aangaan en ook deze beslissingen op basis van goede en volledige informatie kunt nemen.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Enschede,
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

(E.A. Smit) (R.W. Bleker)